

лошког деловања који извире из личносних односа и љубави у Цркви. Молитва представља наше одређење и усмереност ка Богу, па чак и када молитва изостаје у нашем животу. Недостатак молитве означава човекову затвореност у границе створене природе и на тај начин његову неспособност да се оствари као истинска личност. Митрополит Амфилохије истиче молитвени идентитет Цркве као потребу сваког верног да молитвено живи, наводећи речи Аве Јустина Поповића да је „молитва најсавршенији метод себепознања и себенегирања“, па даље закључује да је она једини нормалан ритам живота и човековог односа према Богу и према тварима (Радовић 1993, 232). Себенегирање је могуће само у молитвеном односу према Богу, где човек постаје личност, обожујући се у синергији са благодаћу Божијом. Личносну димензију покајања истиче Јован Брија, када наглашава могућност обожења као дело ипостасног општења а не дело природе, те у том контексту каже: „Обожење је духовни преображај који се темељи на својству природе, али оно не бива у границама природе нити је пак дело природе, односно морално савршенство природе. Обожење је нестворено, несаздано, примљено као непосредно просвећење од божанства, директно произашло из ипостаси. Свакако, синергија воља-благодат суштински је услов сваког дела хришћанинова, док обожење претпоставља синергијски максимум. Овде је, наиме, реч о стварном превазилажењу природе, о процесу њенога надилажења кроз сијање нестворене благодати из Христовог обоженог човештва, све док хришћанин не дође „у човјека савршена, у мјеру раста пуноће Христове“ (Еф. 4,13). Тако, дакле, обожење спречава човека и твар да се затворе у сопствене иманентности и претпоставља човеково отварање за бескрајне димензије Божије суштине“ (Брија 1999, 313).

Србљак представља богослужбену књигу која је у функцији Црквене молитвене праксе, и у том смислу је драгоцене као молитвена књига Цркве у којој се остварује црквена педагогија на делу, али и као делатни начин пута ка обожењу. Старац Порфирије истиче значај богослужбених књига Цркве када даје следећи савет користан за стицање врлинског живота: „Изучавај Минеј, Октоих, Триод (...) Тамо ћеш пронаћи начине да се подвизаваш, да превазилазиш себе, да стичеш врлину“ (Порфирије 2002, 223). Циљ врлине која се задобија кроз молитву јесте обожење, односно љубав која се као дар Светога Духа опитује као чежња за личношћу Христовом. У том смислу, Свети Макарије Велики истиче молитву као сvezу врлина којом се на путу обожења, као „уделу у Божијој светости“, стичу остале врлине: „Најважније у свим добрим настојањима и врх свих успеха јесте истрајност у молитви. Њом, преко свакодневних искања од Бога, можемо стећи и остале врлине. Они који су се тога удостојили стичу удео у Божијој светости, у духовној дејствениости, и расположењу њиховог ума се сједињују са Господом у неизрецивој љубави. Онај ко свакодневно себе подстиче на истрајну молитву, гори духовном љубављу према Богу, божанственим раченијем (тј. љубављу) и пламеном чежњом, примајући благодат освећујућег савршенства Духа“ (Макарије Велики 1996, 165). Управо ову истрајност у молитви којом се прима прима и познаје Свети Дух, истиче непознати писац Канона Светом Сави у трећој песми гласа шестог, када каже: „Пружио си руке к Вишњему у молићвама неуморним и

сабрао си чеда своја заједно у јединству Духа да познају Духа којим се крстиш и Бога да славослове и певају: нема светиога осим тебе, Госиоде. Велики на сјасење благочешћа узор показао јеси, јер смиреном мудрошћу и милостињама и учењем свети додиже да узвикују: Нема светиог осим тебе Госиоде“ (Србљак, Књ. прва, 123).

Усмереност Светитеља ка Богу није само умна или душевна, кроз слободу од страсти, већ се путем молитве и тело покорава Богу тако да се достиже обожење кроз „усвојење Христу“. Телесно јединство које Светитељи и верни имају са Телом Христовим у литургијском заједничарењу представља темељ целокупног молитвеног подвига, у којем учествује целокупан човек. Дакле, целокупан човек се преображава и сав његов живот постаје молитва Богу. Другим речима, Светитељи својим животом сведоче да су се у саборном литургијско-молитвеном искуству целокупним својим бићем усвојили Богу. Ове опитне чињенице подвижничког живота истиче Теодосије Хиландарац у Служби Светом Сави, када у стихирима гласа другог каже: „Ум њрејодобан шћо увек на Бога мисли, слободан и самосвојан, стјрасћима незаробљен, душу чистју надгледањем, срце милостиво и сузама скрушено, а тело, молишвама, Богу њслушно, Саво блажени, сћекао јеси и реч мудросћи смирењем украсио јеси, сав од младосћи благошћу Христју, оче, усвојио си се, од кога њросветишћел као аћосћол људима својим дарова се достјојно шћо их јеванђелем родио јеси и њравослављем обогачћио јеси, и сада њредстјојећи Христју Богу од сваких беда моли да их избави и сјасе душе наше“ (Србљак, Књ. прва, 231-233).

Дакле, обожење као преданост целокупног човека Богу, односно његове личности у молитвеном односу према Христу, није могуће без уздржања и молитве чији је крајњи циљ испуњење љубави. У том смислу, Свети Максим Исповедник даје одговор на питање како да се човек у потпуности преда Богу и почине у Њему; он каже: „Није могуће да умом у потпуности почине по Богу онај који не стекне три врлине: љубав, уздржање и молитву. Јер, љубав укроћује гнев, уздржање исушује похоту, а молитва одваја ум од свих мисли и поставља га наог пред Бога. Те три врлине у себи садрже све остале и без њих ум не може да почине по Богу“ (Максим Исповедник, Добротољубље III Том 2001, 112). Уздржање се најочигледније изражава молитвом, исто као и љубав, која бива делатна кроз молитву. На тај начин се личносни однос према Христу изражава као непрестани молитвени однос, који је покретан љубављу и жудњом ка Христу, а са друге стране одбацивањем старог начина живота. Овај молитвени став Светитеља наглашава Данило Пећки у Служби Светом Архиепископу Јевстатију, када у петој песми канона каже: „Исћишавши, свети, њролазну њлошћу слабосну славу, од њлошћих се жеља брзо уклони њодизањем руку и честћим коленоклањањем: Тебе волим, Боже мој Исусе, Светјосћи невечерњу шћо светиом влада.“ (Србљак, Књ. друга, 65).

Љубав је покретач молитве као одговор на призив који Христос својим оваплоћењем и доласком у овај свет упућује свим људима. Одговор на љубав Христову, као презир према свету, могуће је за Светитеља само кроз виђење Христа у светотајинском и молитвеном односу са Њим. Овај услов молитвеног подвига ка обожењу наглашава Данило Пећки у четвртој песми канона: „Видев, светишћелу, Слово бесћочейно, шћо у њлошћи к нама доће и све људе љубавно дозива, све светиско

ни за шћо држећи ти свесрдно с љубављу ваицијаше: Исѿуни се све твојом хвалом“ (Србљак, Књ. друга, 65).

Одрицање од света и врлински живот, који се манифестује као жудња за Христом и љубав према Њему, основ је молитвеног делања усмереног и према ближњима. Дакле, духовна вертикала и жеља да се Светитељ сједини са Христом увек је спојена са хоризонталом љубави и бриге за ближње. На тај начин, Светитељи молитвом успостављају правилан однос не само са Богом већ и са ближњима. То указује на чињеницу да молитва и када је лична увек има еклицсијални карактер, јер љубав према Богу која се исказује молитвом увек бива узрок љубави према ближњима, према конкретним личностима. Ову димензију духовне вертикале и хоризонтале која образује Крст Христов, истакао је у Служби Светом Архиепископу Никодиму Марко Пећки у стихирама гласа другог: „*Каквим ѿхвалним венцима да увеличамо свейишеља украшеног добродейшељима и ѿрсвейишеног душом, који сву своју жудњу ка љубави божансѿвеној уйери и све маловремено за ѿраву држи, да се са Богом сједини, молийшеља за душе наше. Каквим благодарним речима да ѿхвалимо архијерејског ѿглавара и јеванђеља Хрисѿовог ученика, айосѿолских ѿредања ѿоузданог чувара, и ѿравославља уѿврђење, и свога сѿада водийшеља, јереси исѿредийшеља, молийвеника за душе наше. Каквим божансѿвеним ѿсмама да усѿојемо срѿског ѿрвојресѿолника Саве блаженога благодати и ѿрсѿола наследника, царевима ѿравославним најбољега учийшеља и сѿирахом Божијим савейника шћо војницима насиље забрањује, сирочади и убогих засѿујника, и милосѿише ѿсѿешника, у Хрисѿа молийшеља за душе наше“ (Србљак, Књ. друга, 203-205).*

Молитвена делатност Светитеља који је, у наведеном примеру, уједно и предстојатељ Цркве, то јесте епископ, има увек еклицсијални карактер. То значи да циљ усавршавања и црквене педагогије који се остварује молитвом јесте задобијање Христа у светотајинском опиту причешћа Тела и Крви Христове, у чијој Личности су садржане све врлине. Обожење као сједињење са Христом се постиже стицањем христорави односно врлинског живота, који је неодвојив од молитве којом се стичу све остале врлине. Насупрот врлинском животу, који је, како смо рекли, увек пропраћен молитвеним односом према Христу односно Цркви, а тиме и читавој творевини, грех као чињеница старог начина живота обезображује и помрачује човека. У том смислу, Свети Јефрем Сирин истиче врлине као светлост које просветљују човека и каже: „Грех је тама, а врлина – светлост. Грех потамњује оне који га воле и чине, а врлина подвижнике који у њој напредују чини светлим“ (Јефрем Сирин 1998, 246). Управо, врлински живот који се молитвом практикује, чини Светитеља храмом Божијим и обиталиштем Божије благодати, што је циљ усавршавања и светотајинског живота у Цркви, сједињења са Богом и обожења личности Светитеља. На тај начин Светитељ има слободу у Христу да се моли за оне који га прослављају у Цркви. Ово истиче Данило Бањски у Служби Светом Краљу Милутину, у стихирима гласа првог: „*Од вишење благодати и Божијим сјајем ѿрсвейили храм себе Богу ѿказао јеси, ујаснив душу добродейшељним лейошам, кра- сан лейошом Богу био јеси, речи живошa вечног, ѿреблажени, у срце своје ѿримивши, незалазна ѿеби засија свейлосѿи и вечно си весеље ѿримио, где ликујеш с анђељима*

крај Цара и Госиода, милосийив да буде свеосвешийеног ии сиомена иразноватийелима јединога Доброийвора моли, богоноишче, и ойрошиийај грехова измоли душама нашим“ (Србљак, Књ. друга, 87).

Слобода коју поседују Светитељи пред Богом, као последица врлинског живота и непрестане молитве, дар је обожења и најприснијег јединства које Светитељи имају са Христом у слави Царства небеског. Учествовање у незалазној светлости представља учествовање у Царству небеском, односно у животу Светитеља са Богом. У том смислу, Владимир Лоски истиче сведочење Светог Иринеја Лионског:

„Тема Христовог преображења непрестано и изнова извире из списка византијских богослова. Она ће бити крајеугаони камен њихових учења о боговиђењу. Колико ми је познато, она се први пут појављује код светог Иринеја у склопу учења које је повезује са виђењем будућег века: виђењем Христа у Његовој слави, виђењем путем кога човек учествује у светлости невидљивог Бога, примајући стање непропадљивости или обожења. Јер свети Иринеј вели: Слово је иосийало човек, да би људи иосийали богови (Против јереси, V, увод, стуб. 1035). И његове речи ће, из века у век, понављати оци и богослови. И обожење створених бића управо јесте њихово савршено учествовање у Божанском животу! А учествовање се на најбољи начин изражава виђењем светлости. Свети Иринеј каже: Видетийи светийлосийи значи биийи у светийлосийи и учесийвоватийи у њеној јасносийи. И видетийи Бога значи биийи у Њему и учесийвоватийи у Његовом живоийодавном величансийву. Сийога, они који виде Бога учесийвују у живоийу (Против јереси, IV, 2, 5, стуб. 1035)“ (Лоски 2006, 31).

Место спасења и обожења јесте Црква, и све службе и молитве Цркве своје коначно испуњење налазе у јединству обожених са Христом. Управо су молитве и жеље верних који се обраћају Светима за заступништво пред Христом упућене ради преображаја живота, кроз опроштај грехова и спасења које се поистовећује са обожењем. У том смислу Свети Максим Исповедник каже:

„С обзиром да је Бог Слово Бога Оца постао Син Човечији и Човек како би људе обожио и начинио синовима Божијим, ми верујемо да ћемо и ми достићи (место) на коме је сада Христос, тј. изнад свих на небеса, као Глава читавог тела, ради нас поставши наш Претеча пред Оцем. На сабору богова, тј. спасених Бог Слово ће стати, делећи достојанства небеског блаженства, при чему неће бити никаквог растојања између Њега и достојних. Неки кажу да је Царство Божије живот достојних на небу; други да је равноанђелско стање спасених; а неки, опет, да је облик Божије красоте оних који носе образ Небеског (тј. Христа). Мислим да се сва три става слажу са истином. Јер, будућа благодат се свакоме даје у складу са врстом и количином његове праведности“ (Максим Исповедник, Врлинослов I Том, 2005, 50-51).

Предокус есхатолошког стања оних који су усиновљени Богу Оцу кроз Христа, благодаћу Духа Светог, еклисијалне је природе. Другим речима, обожење које се остварује у Цркви путем светотајинског и подвижничког начина живота овде и сада, у богослужењу Цркве је опитно, јер реално присуство Христа у Светим Даровима Тела и Крви Његове не прави никакву дистанцу између оних који се Причешћем обожују. Управо се ова лепота Светих који су у Христу засијали ес-

хатолошким сјајем Царства небеског истиче у Србљаку као просвећење које желе верни да постигну. Због тога се врлински живот, а нарочито молитва као потврда живота у врлини, истиче као пут и метод ка просвећењу, односно обожењу. У том смислу Свети Теофан Затворник каже за хришћански живот, као благодатни живот у врлинама којима се задобија освећење као дар Светога Духа, следеће:

„Хришћански живот није једноставно природан, већ пре свега благодатни живот. Циљ живота јесте обожење човека, његово живо сједињење са Богом. Сва добра дела су само средства за задобијање Духа Светог. Једино добро дело које се чини у име Христово доноси тај плод. Све што ради Христа чинимо преизобилно нас испуњава благодаћу Духа. Само задобијање Духа Светог (које је плод свих врлина) доноси спасење. Он припрема своје станиште у телу и души. Његова се благодат усељава у наше биће и преображава га. Она преводи из пропадљивог у непропадљиво, из душевне смрти у живот у Духу, из таме у светлост, из обора нашег бића (где страсти обитавају слично животињама) у светао храм Божији“ (Свети Теофан Затворник 1997, 94).

Молитва као потврда живота у врлини је неопходан услов и средство да би се стекла благодат Светога Духа. Свети Серафим Саровски истиче да је циљ хришћанског живота стицање Духа Светог, док су врлине средства ка том циљу, па у том смислу каже: „Молитва, пост, бдење и сва остала хришћанска дела јесу добри сами по себи, али се у њима не састоји циљ нашег хришћанског живота. Они служе као неопходна средства за достизање тог циља. Истински циљ нашег хришћанског живота састоји се у стицању СВЕТОГА ДУХА Божијег“ (Левитски 1997, 91). Тако се, на пример, у Служби Светог Деспота Стефана Бранковића, у канону пете песме, истиче благодат Светога Духа коју је Светитељ задобио и коју верни моле да приме молитвама Светитеља, следећим речима молитве: *„Овај блажени ревнујући и њоревна за људе оџачасѣва својег, од Бога никако не одсѣју-ѣајући дан и ноћ молишѣвама и милосѣињама себе Њему ѣриводећи, Бог ѣе и ѣрими и сѣивори у ѣеби обѣиалишѣе Свѣѣога Духа, удосѣоји и нас Духа Свѣѣога, мо-лишѣвама, свѣѣи, ѣвојим, нас који с вером ѣевамо ѣебе“* (Србљак, Књ. трећа, 91).

Молитвено обраћање Светитељу има за циљ, као и у свакој молитви Цркве, било да је она лична или саборна, да се задобије Дух Свети; јер благодат која обитава у Светитељу јесте иста она благодат која обитава у Цркви и којом се просвећују верни. Бог прима молитву Светих као израз слободе и љубави према Богу и дарује своју благодат, да би слобода коју Светитељи имају била остварена као нов начин постојања који се остварује у Цркви као заједница са Богом. Молитва омогућује светима да остваре заједницу Светога Духа као благодат Христову и љубав Очеви¹ (Службеник, 2011) у богослужбеном етосу Цркве. Овај саборни догађај уједно постаје лични и јединствени однос Светитеља према Богу у светотајинском општењу, као и израз и потреба општења са Богом. У том смислу, молитва која је саборни израз живота у Цркви (светотајински живот се остварује и реализује у пракси Цркве увек као молитва), постаје за личности које се образују и васпитавају у Цркви начин остваривања идентитета. Другим речима, без молитве је немогуће постати личност

¹ Види у Литургији Златоустовој и Василијевој возглас: „Благодат Господа нашега Исуса Христа, и љубав Бога и Оца, и заједница Светога Духа, да буде са свима вама“.

и остварити заједницу са Светом Тројицом, јер се та заједница поистовећује са делатношћу и дејством Светога Духа. Тако молитва престаје да буде лични подвиг или једна од врлина, већ је увек саборног карактера, па чак и онда када се врши појединачно. Лична молитва представља остварење и оприсутњење литургијског искуства у „Литургији после Литургије“, то јесте, молитва увек извире из Литургије и ка Литургији води. Црква остварује свој идентитет Духом Светим и молитвом која је дисање Светога Духа у заједници светих окупљених и сједињених са Христом. Ову чињеницу истиче писац Службе Светом Стефану Штиљановићу, када у стихирима петог гласа наглашава да је Дух Свети својом благодаћу окупио Цркву, ради прослављања Светитеља у Господу Исусу Христу: „*Благодаћу Пресветиог Духа сабрани збор данас сасџавивши њесму нову усїојмо, ѓразникољуйци, сїомен ѓворећи ѓриблаженог Сџефана, на који сакуйивши се Сїаса узвеличајмо и славље весело молбенику му ѓринесимо, јер има слободу у Цара Славе и моли се за избављење од зла свакога од душе славїџеља његових*“ (Србљак, Књ. трећа, 263).

Управо ова синергија благодати Светога Духа и молитве као израза живота у Христу, који се остварује у Светим Тајнама, чини да Светитељ има слободу, јер је кроз љубав превазишао своју смртну природу, поставши личност у заједници са Христом. Дух Свети чини да Светитељ има слободу према Христу, због тога је критеријум истинске слободе облагодатеност личности Светитеља у заједници са Богом и ближњима. Из тог разлога, Светитељи који су се остварили као личности и који постоје у заједници слободе и љубави остварују своју заједницу као молитвену везу са онима који их прослављају у Христу. Дакле, веза са свим члановима Цркве се остварује молитвом или, боље речено, Духом Светим који покреће молитву и чини је делотворном у комуникацији једних са другима у Цркви. Слободно прихватање Бога и ближњих као израз љубави увек је прожето молитвом. Због тога се верујући у Цркви остварују као личности на тај начин што се предају Богу, прихватајући слободно постојање у заједници и молитвено искајући Духа Светог који их чини истинским личностима. Тако се, на пример, у поменутој Служби Светог Стефана Штиљановића наглашава да је Светитељ обиталиште Светог Духа, у првој песми канона, гласа другог, где писац каже: „*Од младенсџва нађе се срце ѓвоје Пресветиог Духа чисџо обїџалишїџе, Сџефане Преїдобни, којим и снажен узмогао јеси са знањем да ѓрейловиши море живоїџа валовима наїџоїљен славољубивосїџи. У ѓшїшїни живоїџа вечног, Сџефане Праведни, неїресїано моли се Хрисїу за мир васељене, и за сїасење душа наших шїџо с љубављу од срца ѓевају Хрисїу Богу: Преславни Госїоде, ѓрославио си се*“ (Србљак, Књ. трећа, 265).

Молитва увек има комуникацијски карактер, она се као и љубав умножава тако што се слободно дарује другима. Све у Цркви се заједнички и саборно опитује као искуство новог начина постојања; због тога је молитва израз тог заједништва као слободе и љубави за другог. У том смислу се и молитве Светитеља у Цркви и њихово заступништво пред Христом остварује као динамизам слободе и љубави за ближње. У истом контексту и молитвено прослављање Светитеља и појање Служби у част Светих представља исти слободни и љубавни двиг заједнице верних према Светима у Христу, благодаћу Светог Духа. Реалност богослу-

жбеног двига и љубави које верни имају према конкретним личностима Светих није психолошки однос већ личности. То значи да се у богослужбеном догађају остварује личностни сусрет путем молитве која изражава конкретне потребе историјског живота верних. Због тога се верни моле за превазилажење конкретних животних недаћа, које представљају у датом историјском времену проблем који треба превазићи јер вернима представља препреку на путу усавршавања и обожења. Човек као личност која у себи сабира реалност психофизичке целивности има потребу за спасењем и освећењем целокупног живота, што указује на литургијски и богослужбени етос према животу. У том смислу се на много места у Србљаку наглашава у молитвама и стихирама да Светитељи избеаве верне од насиља и зла иноверника. Тако се, на пример, у поменутој Служби Светом Стефану Штиљановићу, у стихири гласа првог каже: „Свесветиа свейковина сѝомена ѿвог, ѿрејодобни, као сунце велико засијавши свейло озарава и ѿрсвейљава све благочасне његове служийиеле, због ѿога ѿријадајући вайимо ѿи, Сѝефане: Имајући слободу у Сѝаса Хрѝиѝа, чувај молийвама својим од безбожничког насиља и озлобљења оне шѝио с вером ѿебѝи ѿриѝичу и с љубављу хвале ѿебе“ (Србљак, Књ. трећа, 245).

Молитва је плод како личног напора тако и дејства благодати Светога Духа, као што смо већ нагласили; она је истински живот оних који се као личности образују у Цркви јер представља слободни и љубавни однос који чини да се ограниченост људске природе превазиђе на онтолошки начин. То значи да су Светитељи као личности које су превазишли ограниченост људске створене природе постали уједно и учитељи и заштитници, као и покровитељи и правило живота у Христу. Они су својом молитвом – која је плод и дејство Светога Духа и израз љубави према заједници верних са којом се у Христу идентификују – уједно и молитвеници за читав свет. Чињеницу да је молитва за читав свет, односно вештаствени свет, од стране подвижника дело Светога Духа, те да ова молитва има препреке од стране палог света, истиче Архимандрит Софроније када каже:

„Истинска молитва Богу истинитом јесте општење са Духом Божијим, који се моли у нама. Он нам даје да знамо Бога. Он уздиже наш дух до стања у коме посматра вечност. Будући благодат која нас посећује Одозго, молитвени чин превазилази нашу земаљску природу, због чега му се супротставља ово пролазно тело неспособно на узмах у сферу духа; противи се интелект, јер није у стању да обухвати безграничност будући да га потресају сумње и будући да одбацује све што превазилази његову моћ схватања. Молитви се противи и друштвена средина у којој живимо, која има друге циљеве, дијаметрално супротне молитви. Молитву не подносе злобни духови. Али, само она, молитва, може да извуче вештаствени свет из његовог пада, превлађујући његову инерцију и мртвило великим напрезањем нашег духа у следовању заветима Христа“ (Сахаров 1995, 23).

Тешкоће на које наилазе Светитељи представљају уски пут молитвеног подвига и аскетског искуства. Међутим, све тешкоће на путу молитвеног заступања бивају превазиђене благодћу Светог Духа. Дакле, Светитељи су молитвеници за читав свет; они се моле за све потребе света. Ова чињеница се наглашава, на пример, у Служби Светом Јефрему Патријарху Српском, где Марко Пећки, у стихи-

ри гласа петог, истиче Светитеља као молиоца за цео свет: „Приђише, верници окућени, и ви служишељи ирисасивног божансџива, иесмама духовним да усјојемо заједничког иасџира и учџшеља, угњешених зашџишџиника, нишџишх хранишџеља, богаџишх у милосџишњи иосџешника, свешџенсџива иравило, инока иоуздано иоучење и узор, малодушних ушешене и свега свешџа молишџвеника шџо се моли за сџасење душа наших“ (Србљак, Књ. друга, 255).

Такође се у Служби Светом Сави, у канону песме треће гласа шестог, истиче молитвени подвиг који је не само плод личног аскетског напора Светитеља, већ и плод Светога Духа у саборном јединству богослужбеног молитвеног општења. У том смислу, непознати писац Канона Светом Сави, у трећој песми канона гласа шестог, истиче: „Пружио си руке к Вишњему у молишџвама неуморним и сабрао си чеда своја у јединсџиву Духа да иознају Духа којим се крсџише и Бога да славослове и евају: Нема Свешџога осим Тебе Госјоде. Велики на сџасење благочешџа узор иоказо јеси, јер смиреном мудрошџу и милосџишњама и учењем све иодиже да узвикују: Нема Свешџога осим Тебе Госјоде“ (Србљак, Књ. прва, 123). Дакле, у литургијском искуству молитвеног односа са Светом Тројицом, Светитељ је „узор благочешџа“, јер Светим Духом и у „јединству Духа“ познаје се и славослови Бог, а верни се васпитавају у познању Истине и обновљењу кроз Свету Тајну Крштења и Свету Тајну Евхаристије. У том смислу, владика Атанасије Јевтић наводећи Доментијаново житије Светог Саве, истиче:

„Доментијан је већ и претходно нагласио да је Свети Сава, на Литургији кад је био хиротонисан за епископа (од васељенског патријарха у Никеји у цркви Свете Софије) био испуњен Духом Светим: *И кад Служба (=Литургија) Свешџа и Божансџивена би свршена, изиђе богоносни кир Сава, удосјојен иреизобилно благодаџи Свешџога Духа. Затим, кад је Сава као архиепископ дошао у Свешџу и Велику Архиепископџију – у Жичи, он тада одмах служи Свету литургију, где силом Божијом и иомоћу Свешџога Духа у њој (=Жичи, али на Литургији), обнови се свако Правосверје, и хрсџишоименишџи људи у њој обновише се водом и Духом Свешџим преко Преосвећеног архиепископа Саве. Оваквим, дакле, наглашавањем иневмаџолошког карактера живота и рада архиепископа Саве у Цркви народа Божијег на Српској земљи, то јест истицањем изузетне улоге Духа Светога, кроз Светитеља (=епископа) у Цркви Христовој која се нарочито пројављује када се сва жива Црква са епископом (овде Светим Савом) на челу окупи на Светој Литургији, испуњено је и Теодосијево сведочење у Жџишџију Савином, као уосталом и остали текстови и самога Светог Саве и његових ученика“ (Јевтић 1996, 143).*

У Службама Србљака, како у Служби Светог Саве, тако и у другим Службама, наглашава се пневматолошки аспект молитвеног живота, који је како саборни, евхаристијски, тако и лични. Овакав начин живота, дакле молитвено-евхаристијски, чини да Светитељ који је обожен и прослављен у Цркви бива за верне васпитни пример живота у заједници са Богом. Да молитва представља превазилажење створене природе и благодатну комуникацију личности верних са личношћу Светитеља, као израз слободе и љубави, у молитвеном догађају богослужбеног сусрета и јединства свих са Богом у Цркви, види се на пример у већ поменутој Служби Светом Сави, где се у стихирџ гласа петог каже:

„Божансѣвену свейковину свейковавши, верни, и у јаслама од Дјеве рођеноме Богу с ѿасѣирима и мудрацима ѿклонивши се, и на свейлосѣи Богојављєња и Кришѣєња Хрисѣова сѣигавши, и Њиме удосѣојени да ѿразујемо ѿресвєѣили сѣомен богоноснога оца, верни, скуѣивши се овако реѣимо: Ако се и ѿресѣави од нас, свейшѣиѣљу благи, не осѣави сѣадо своје нейресѣано молећи се, од немоћи ѿрироде наше молбу љубави ѿримивши и ѿросвєѣѣавај и освєѣѣавај и сѣасавај молбама ѿи душе наше. Ко да се не диви и ко да не блажи ѿречасно ѿи живљєње, блажени, кроз смрѣи у бесмрѣини живоѣи ѿрешао си, свейи, и све освєшѣаваши ѿризиваѣѣе своје, од скрби и наѣасѣи сѣаси и освєшѣавај сѣадо ѿи увек молиѣвама својим Госѣоду“ (Србљак, Књ. прва, 137).

У овом наведеном примеру се види да је васпитна улога и значај који имају службе Светима поистовећена са догађајем спасења и освєћења у Цркви. Дакле, Светитељи као обожене и освєчене личности, које имају слободу у Христу, бивају молитвама својим ка Господу они који просвєћују и освєћују верне. Ово освєћење се остварује у заједници Светога Духа. То значи да молитва Светитељима има освєћујући карактер, па самим тим и васпитни карактер за васпитање у Цркви. Овај однос са Светима није могућ ван литургијског и молитвеног искуства јер се нов начин постојања који превазилази границе биолошког постојања остварује у Литургији Цркве. Сваки лични молитвени израз и стремљење у аскетском напору себепревазилажења за Светитеље има своје извориште као и коначни циљ у литургијском опиту. Службе Србљака истичу не само лични молитвени контекст молитве Светитеља, то јесте, њиховог аскетског напора, већ и литургијско-молитвени етос. То значи да је молитвени подвиг увек саборног карактера и да има црквени контекст и када се врши као лично молитвено правило; али исто тако и када је заједнички, он нас као личности појединачно утврђује у етосу светости.

Библиографија

Извори

- Службеник (2011). Београд: Свети Архијерејски Синод СПЦ.
 Србљак, Књ. ѿрва (1970). Београд: Српска књижевна задруга.
 Србљак, Књ. друга (1970). Београд: Српска књижевна задруга.
 Србљак Књ. ѿрећа (1970). Београд: Српска књижевна задруга.

Литература

- Брија, Ј. (1999). *Речник ѿравославне ѿеологије*. Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултету СПЦ.
 Зизјулас, Ј. (2003). „Рукоположење и заједница“, у: *Из ризнице богословља* (pp. 197-209). Требиње-Никшић: Видослов и Бијели Павле.

Јевтић, А. (1996). *Загрљај Свети́ова, Есеји о човеку и Цркви*. Србиње: Православна Духовна Академија Светог Василија Острошког, Србиње.

Јефрем Сирин, П. (1998). *Добројољубље II Том*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Левитски, Н. (1997). *Свети́и Саровски Сѣарац Серафим*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Лоски, В. (2006). *Боговиђење*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Макарије Велики, С. (1996). *Добројољубље I Том*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Максим Исповедник, С. (2001). *Добројољубље III Том*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Максим Исповедник, С. (2005). *Врлинослов I Том*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Радовић, А. (1993). *Основи љавославног васи́ишања*. Врњачка Бања: Братство „Св. Симеон Мироточиви“.

Сахаров, С. А. (1995). *О моли́иви*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

Старац Порфирије, *Подвижник љубави – љрозорљиви чудојворац*, (2002). Нови Сад: Беседа.

Теофан Затворник, Свети. (1997). *Оби́ивање безграничног у срцу*. Манастир Хиландар: Манастир Хиландар.

The prayer in Srbljak and its educational character as a precondition for deification

Summary: In an Orthodox experience, the deification as a goal of ecclesial pedagogy and of whole ascetic ethos is considered a fruit of Holy Spirit's grace. The prayer is an expression of a personal relationship with Christ in a liturgical dynamism of love and in a synergy of freedom, which Saints achieve through deification. Srbljak shows us that the perfection of Saints is based on a unity with Christ that is manifested in the entire ascetic experience as the praying ethos. The prayer to Saints is an expression of a personal and gracefull meeting with Christ in Church's worship. The services of Srbljak, which have an educational character, introduce us to an inexhaustible treasury of praying ethos.